

6. Товстенко О. Мінімальна заробітна плата: функціональна роль і методологічні основи її застосування / О. Товстенко, І. Ломанов // Праця і заробітна плата. – 2007. – № 23. – С. 8-9.
7. Лукаш С.С. Централізоване та локальне регулювання відносин в сфері оплати праці [Електронний ресурс] / С.С. Лукаш // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 333-338. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.
8. Жук Н. Дослідження особливостей зарубіжного досвіду здійснення кадрової політики / Н. Жук // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1(30). – С. 15-24.
9. Діловий портал «Glassdoor» [Електронний ресурс] / за заг. ред. Р. Хохмана. – Режим доступу : <http://www.glassdoor.com/Salaries/index.htm>.
10. Запорожан Л. Зарубіжний досвід оплати праці за грейдами / Л. Запорожан, В. Барабан, М. Запорожан // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 155-157.

Жадан А. В.

Харьковский региональный институт государственного управления
Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СИСТЕМ ОПЛАТЫ ТРУДА В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ

Резюме

Исследованы теоретические основы систем оплаты труда. Охарактеризована эволюция систем оплаты труда в условиях индустриального и постиндустриального развития мировой экономики. Определены тенденции развития систем оплаты труда, сформировавшиеся в экономике ведущих стран мира в современных условиях.

Ключевые слова: оплата труда, система оплаты труда, организация оплаты труда, мировая экономика, тенденции развития.

Zhadan O. V.

Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

TENDENCIES OF DEVELOPMENT PAY SYSTEMS IN THE MODERN ECONOMY

Summary

Researched the theoretical foundations of wage systems. Described the evolution of wage systems in conditions of industrial and post-industrial development of the world economy. Identified tendencies of development of pay systems that have emerged in the economy of the leading countries in the world.

Key words: wages, wage system, organization of wages, global economy, tendencies of development.

УДК [330.3+334](477)

Звонар В. П.

Институт демографии та соціальних досліджень імені М. В. Птухи
Національної академії наук України

**ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОСТІ РОЗВИТКУ**

Досліджено сутність, значення, сучасний стан і потенціал публічно-приватного партнерства як феномену економіки соціальних інновацій. Виявлено особливості і перспективні напрями розвитку такого партнерства як соціальної інновації і як інструменту імплементації інших соціальних інновацій в Україні. Запропоновано комплекс заходів для посилення його дієвості у цьому контексті.

Ключові слова: партнерство, соціальні інновації, влада, бізнес, громадськість.

Постановка проблеми. В Україні нині під впливом суспільно-політичної нестабільності розгортається безпрецедентна соціально-економічна криза. Її подолання вимагає найперше консолідації суспільства, формування нових відносин між економікою, суспільством, державою. Криза такого масштабу – час безальтернативної активізації пошуку інновацій. Актуальне завдання – реалізація соціальних інновацій, які б поєднували результативне управління соціально-економічними процесами з конструктивними практиками співробітництва основних соціально-економічних суб'єктів. Публічно-приватне партнерство природно об'єднує в собі контекст соціальної інновацій,

суспільної консолідації та ефективного управління розвитком. Ця властивість партнерства у вітчизняних реаліях є малодослідженою і становить значний науковий та практичний інтерес.

Мега статті – з'ясування значення, особливостей і перспектив публічно-приватного партнерства в процесі інноватизації соціального розвитку України.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти соціальних інновацій аналізуються багатьма зарубіжними і українськими вченими. Серед них – Дж. Мулган, Дж. Філс, Т.І. Заславська, Л.І. Федуллова, О.О. Набатова, Л.В. Бойко-Бойчук тощо. Публічно-приватне партнерство в різноманітних

нітних його формах як ресурс соціального розвитку в центрі уваги М. Гемматі, М.Ф. Замятіної, В.Г. Варнавського, І.В. Запатріної, В.М. Новікова, В.А. Скуратівського та ін. Однак дослідження публічно-приватного партнерства у контексті впровадження і реалізації соціальних інновацій в Україні залишаються слабо представлені у спеціалізованій літературі, незважаючи на значний практичний попит.

Виклад матеріалу. Наукові позиції щодо тлумачення сутності соціальних інновацій узагальнено можна представити так: 1) соціальні інновації – продукт-результат творчої діяльності, нове управлінське, організаційне рішення, що стало основою для істотних змін у соціальній сфері; 2) соціальні інновації – динамічне, процесне явище як послідовність віднаходження, впровадження, забезпечення підтримки і реалізації оригінальних рішень для соціальних потреб, розвитку соціальних або організаційних структур і практик [1].

У контексті впровадження соціальних інновацій публічно-приватне партнерство (ППП) як соціально-економічний інститут постає у двох площинах: 1) власне як *втілення соціальної інновації* – продукт-результат творчої діяльності суб'єктів соціально-економічних відносин (одна із соціальних інновацій); 2) як *інструмент реалізації інших різноманітних соціальних інновацій* (елемент процесу розробки та втілення таких інновацій).

ППП у *першій площині* (як *соціальна інновація по суті*) уособлює інституціональну й організаційну взаємодію між інститутами публічної влади та юридичними і фізичними особами поза державним і муніципальним сектором (як правило, приватним бізнесом) з метою реалізації суспільно важливих проєктів у широкому спектрі діяльності. Зазвичай це – середньо- і довгострокова взаємодія публічної влади та приватного бізнесу для залучення додаткового фінансування і реалізації проєктів, що вимагають значних обсягів інвестицій. Основними формами PPP є концесія, контракти на обслуговування, управління, будівництво, експлуатацію, передачу та їх різновиди. Часто використовуються комбінації цих форм.

Інноваційність PPP з соціальної точки зору полягає в інституціоналізації системи особливих відносин між державним (комунальним) та приватним сектором, у ході реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) між ними, для взаємовигідної співпраці. Це якісно новий вид відносин між публічним та комерційним сектором, заснований на ідеології комплементарного співробітництва. У ньому формується поділ функцій та обов'язків, взаємозалежність і взаємодоповнюваність партнерів.

ППП – це відносини, які долають суперечність та похідну від неї потенційну конфліктність стосунків публічної влади та бізнесу. Наявність потенційного конфлікту зумовлена природою кожного з суб'єктів взаємодії. Владний сектор має ієрархічно-управлінську, бюрократичну природу з характерним директивним режимом комунікацій. Він схильний до монополізації інформаційних каналів, переважання адміністрування над публічною політикою. Тоді як демократичні механізми управління у цьому секторі формуються здебільшого лише під впливом активних запитів соціальних суб'єктів, яких обслуговує владний менеджмент.

Бізнес – суб'єкт, що володіє потужними фінансовими та іншими ресурсами, а тому активно само-

визначається в соціальному просторі. Особливістю підприємницької діяльності є свобода приватної ініціативи. Довгий час вважалося, що «невидима рука» ринку сама врівноважує гру приватних інтересів і направляє її в загальнозначуще русло. Проте розвиток ліберальної думки демонструє те, як болісно довго давалося розуміння істини, що індивідуальні інтереси, які отримали повну свободу, автоматично не забезпечують реалізацію загального інтересу.

Основою конфлікту з боку влади щодо бізнесу може слугувати демонстрація і культивування споживацького ставлення суспільства до бізнесу. У суспільній свідомості бізнес постає зобов'язаним постійно «виправдовуватися» за накопичене багатство, над яким весь час нависає загроза бути відібраним чи безпідставно зменшеним. У цьому випадку підприємництво втрачає свій сенс як чеснота, а підприємницька діяльність перетворюється на виживання. Сумнівним стає формування середнього класу. Держава як механізм реалізації суспільного інтересу деградує до авторитарного, кланово-мафіозного порядку.

Основою конфлікту з боку бізнесу щодо публічної влади є протиріччя між приватними, орієнтованими на особисту вигоду інтересами та суспільним благом. Це протиріччя реалізується через вузькоєгоїстичну спрямованість діяльності бізнесу. Вона створює передумови для перетворення суспільства в «домашню колонію» для збагачення капіталу з усіма системними наслідками: соціальною поляризацією, злиднями, маргіналізацією, зростанням локальних класових воєн та соціально-економічної нестабільності.

У структурі PPP така конфліктність долається через: 1) пришивдення соціалізаційних процесів в економіці; бізнес активніше соціалізується під цілеспрямованим впливом своїх стейкхолдерів; створюються перспективи зближення приватного та суспільного інтересів через можливості отримання приватної вигоди від участі в реалізації суспільних потреб; 2) інституціоналізацію діалогових форм взаємодії публічного і комерційного секторів, які замінюють адміністративні схеми взаємодії; формуються стабільні канали інформаційного обміну між владою і комерційним сектором, організованого конструктивного впливу бізнес-громадськості на владні рішення, з метою оптимального досягнення цілей соціально-економічного розвитку.

Як соціальна інновація PPP відмінне від інших форм взаємодії публічного і комерційного секторів, передусім – від звичайної оренди державного чи комунального майна приватними компаніями, від приватизації цього майна, від його акціонування. Від звичних договорів оренди він відрізняється обов'язковою орієнтацією на забезпечення вищих показників ефективності діяльності об'єктів оренди, ніж у разі провадження такої діяльності державним партнером. Від приватизації та акціонування його відрізняє повноцінне збереження статусу державної чи комунальної власності об'єкта партнерства.

Використання PPP як соціальної інновації дозволяє через створення, розбудову та синергетичний ефект надійних форм співпраці розраховувати на прискорення розбудови інфраструктури; покращення публічного менеджменту; поліпшення якості публічних послуг (медичних, освітніх, комунальних, транспортних), ефективний розподіл ризиків, у т.ч. зниження ризиків приватних інвестицій; оптимізацію суспільних фінансів.

В українському законодавстві закладено широкий перелік сфер застосування ППП. Але практика засвідчує, що проекти ППС в Україні зосереджуються здебільшого на проблемах поліпшення технічного стану об'єктів інфраструктури (в. т.ч. соціальної та екологічної) [2]. Саме переважно для створення інфраструктурних об'єктів механізм ППП використовується й у європейських країнах. Вочевидь, можливі впроваджені інновації в межах такого партнерства більшою мірою є техніко-виробничими, техніко-інструментальними, ніж соціальними. Безумовно, вони мають суттєвий соціальний ефект, сприяють вирішенню конкретних соціальних проблем, однак залишаються техногенними по суті. Тобто, з точки зору практики, ППП, як правило, «не заточене» на створення власне соціальних інновацій. Будучи саме собою соціально інновацією, воно лише полегшує функціонування і використання цілого комплексу ресурсів для потреб соціальної сфери, посилюючи його управлінські, організаційні, адаптаційні, благогенеруючі властивості. Навіть у такому сенсі інноваційний вплив ППП на соціальну сферу є неочікуваним. Його прояв уже відчутний в Україні у таких сферах [3; 4; 5]: 1) охорони здоров'я; вітчизняна система охорони здоров'я не забезпечує необхідної якості обслуговування та є по суті фінансовим тягарем для держави; фінансування, досвід та технології приватного сектора, мобілізовані через ППС, можуть допомогти вирішити цю проблему з відчутною користю для населення; 2) житлово-комунального господарства; із залученням приватного сектора теплову та електричну енергію у цій сфері можна виробляти більш ефективно; це може скоротити витрати, збільшити енергетичну незалежність та зменшити викиди парникового газу – усе це переваги для України, де використання енергії є надзвичайно неефективним та залежним від імпорту; 3) екології та безпечної утилізації відходів; ППП може зробити внесок у використання технології біогазу для генерування електроенергії зі звалищного газу; така технологія може становити невід'ємний компонент збалансованої програми утилізації твердих відходів і для міських, і для сільських районів, що збільшує обсяги утилізації відходів, і водночас забезпечує виробництво енергії та зменшення впливу на екологію; 4) громадського транспорту; розвиток транспортної інфраструктури в Україні суттєво відстає від темпів зростання інтенсивності дорожнього руху та кількості автомобілів; з огляду на це паркування в українських містах перетворилося на суттєву проблему, що погіршує комфорт учасників дорожнього руху та мешканців міст в цілому, а також ставить під сумнів безпеку пересування. ППП різнопланово може долучитися до вирішення цієї проблеми: спорудження і управління паркінгами, облаштування безпечних зупинкових комплексів для громадського транспорту тощо; 5) рекреації та спорту; через відсутність належного догляду численні громадські зони відпочинку в Україні стають непридатними для користування; ППП можуть забезпечити відновлення та сприяння в подальшій експлуатації для потреб громадськості національних парків, спортивних майданчиків та інших об'єктів; 6) освіти; нині загострюється проблема неконкурентоздатності української освіти, її реальної інтеграції в єдиний європейський освітній простір; ППП може сприяти осучасненню процесу надання освітніх послуг шляхом активізації використання новітніх мультимедійних та інтернет-технологій. При цьому загальноновиз-

наним пріоритетом ППП в Україні є реалізація проектів у соціо-гуманітарній сфері (освіта, рекреація, охорона пам'яток культурної та природної спадщини, будівництво зон відпочинку (сквери, паркові зони) та ін.) з метою оновлення матеріально-технічної бази початкових закладів; проведення ремонтно-реставраційних робіт на об'єктах культурної та історичної спадщини; розбудови природних заповідників, ландшафтних природних парків; популяризації здорового способу життя, проведенням масштабних спортивних заходів, формуванням екологічної свідомості.

Разом з тим існує низка проблемних моментів функціонування ППП як соціальної інновації в Україні. Серед них основні такі [6]: 1) складність і бюрократичність нормативно-правової бази регулювання розвитку ППП, що в умовах ескалації корупції перешкоджає його ефективному використанню; складнощі з отриманням приватним партнером від органів влади різного рівня дозвільних документів та погоджень, критично необхідних для виконання положень договору ППП; 2) суперечності в інституційному забезпеченні ППП: формування та забезпечення реалізації політики у сфері ППП знаходиться в компетенції цілої низки центральних органів виконавчої влади. Це зумовлює дублювання функцій і призводить до суперечностей в діях відповідальних органів; 3) недостатність у відповідальних органах кадрового забезпечення із відповідним рівнем методичної підготовки для започаткування проектів ППП, особливо, на місцевому рівні: діяльність працівників відповідних структурних підрозділів регіональних органів влади та місцевого самоврядування націлена насамперед на перерозподіл коштів бюджету, спрямованих на інвестиційну діяльність, а не на створення умов для залучення приватного капіталу; 4) вкрай незадовільний фізичний стан і відтак – непривабливість для приватних інвесторів великої кількості потенційних об'єктів ППП (як правило, об'єктів житлово-комунального господарства із застарілим і зношеним обладнанням та потребою в значних фінансових та інших ресурсах) при невизначених строках отримання прибутку від експлуатації таких об'єктів; 5) неврахування на практиці партнерами позитивного досвіду зарубіжних країн стосовно використання ППП у соціо-гуманітарній сфері; 6) слабка обізнаність представників комерційного сектору із перевагами використання ППП для підприємницької діяльності; часті випадки навмисного чи ненавмисного неефективного управління з боку приватного партнера наданим йому державою майном для виконання договору ППП, порушення ним строків введення в експлуатацію об'єкта договору; 7) відсутність гарантій виконання фінансових зобов'язань публічного партнера стосовно проектів ППП на термін їх реалізації понад один рік через необхідність щорічного затвердження бюджету; 8) відсутність гарантій з боку публічного партнера (регулятора) щодо мінімального обсягу споживання товарів або послуг та встановлення економічно обґрунтованих цін на такі товари і послуги, які б забезпечували окупність інвестицій приватного партнера: це ставить під необґрунтований ризик виконання бізнесом фінансових зобов'язань у довгострокових проектах.

Інша площина співвідношення ППП та соціальних інновацій – а саме партнерства не лише як соціальної інновації, але й як інструменту впровадження і реалізації таких інновацій, втілюється через функціонування багатостороннього

соціального партнерства (БСП) – співробітництва публічної влади, приватного бізнесу і сектору громадських ініціатив. Воно часто презентується як різновид ППП. Не рідко його порівнюють із традиційним трейд-юніонським соціальним партнерством (соціальним діалогом). БСП можна вважати ППП за суттю, оскільки як в БСП, так і ППП має місце партнерство публічного сектору та всього різноманіття організацій і фізичних осіб поза ним. БСП є сутнісно близьким і соціальному діалогові, бо профспілки як активна сторона останнього за організаційно-правовою формою – це організації громадянського суспільства з універсальними для всього сектору громадськості цілями захисту і представництва окремих соціальних груп. Але у практичному аспекті від ППП як співробітництва виключно публічної влади і бізнесу БСП вирізняється: 1) більшою зосередженістю на вирішенні безпосередньо соціальних проблем поза технологічним контекстом; 2) широким залученням до партнерської взаємодії, крім публічно-владних інституцій та бізнес-структур, широкого спектру громадських організацій і створених ними підприємств. Від традиційного соціального діалогу БСП відрізняє: 1) широке залучення до партнерської взаємодії, крім публічно-владних інституцій, приватних роботодавців та профспілок, всього загалу громадських організацій, не обмежуючись профспілками; 2) широке предметне поле здійснення партнерства в рамках соціального розвитку, не обмежуючись сферою праці; 3) БСП рідко задовольняється лише переговорними, консультативними, процедурами, які становлять основу соціального діалогу.

Популярність ідеї співробітництва влади, бізнесу і громадськості протягом останніх десятиліть зростає, особливо в контексті міжнародного співробітництва та соціалізації економічного розвитку [7]. У працях науковців і публіцистів, у документах міжнародних організацій воно вже сформувався у цілісну концепцію. Проблему ускладнює те, що в літературі наводиться безліч термінів для позначення такого роду співробітництва: «багатосторонні процеси», «багатосторонній діалог», «багатостороннє управління», «міжсекторне партнерство», «нові соціальні партнерства» тощо – причому іноді різні терміни вживаються одночасно в одному документі [8]. Серед науковців все ще триває дискусія з цього приводу. Однак нині, особливо в закордонних джерелах, актуалізувався термін «багатостороннє партнерство» або «партнерство стейкхолдерів» [9]. Ми послуговуватимемося саме цим найбільш сучасним і, на нашу думку, найбільш однозначним терміном. Проте не можна ігнорувати соціальну природу цього явища. Тому доречніше називати співпрацю влади, бізнесу і громадськості саме багатостороннім *соціальним партнерством*.

Як *соціальна інновація за суттю* БСП визначально таким: 1) порівняно з ППП, БСП інституціоналізує систему комплементарних відносин між ширшим колом суб'єктів і спрямовує потік більш різноманітних ресурсів у соціальну сферу; 2) з соціально-економічної точки зору БСП має ознаки капітальної категорії: капітал – вартість, що створює додаткову вартість, як БСП – соціальна інновація, що здатна продукувати інші соціальні інновації; 3) БСП не пом'якшує (як соціальний діалог), а долає антагоністичну природу суб'єктів; не згладжує об'єктивну розбіжність інтересів партнерів, а пропонує солідарну платформу для спільного управлінського впливу на соціальну сферу.

У структурі БСП долається суперечність і потенційна конфліктність стосунків публічної влади і громадськості. Ця конфліктність зумовлена, з одного боку, вимогою громадськості забезпечення реальної можливості громадян контролювати дії влади і впливати на її функціонування. З іншого боку, влада не завжди охоче допускає цю можливість. БСП засноване на усвідомленні того, що без громадського контролю як «зворотного зв'язку» публічна влада не може гарантувати цілісність суспільства, і гармонічність соціально-економічного розвитку. БСП не протиставляє, а природно об'єднує функції державного управління та функції громадського контролю.

Інший вимір конфліктної взаємодії між владою і громадськістю – стихійні дії громадянського суспільства, несумісні з пріоритетами сталого розвитку, що впроваджуються в життя легітимною владою. Проблема виникає через протиріччя між неорганізованим плюралізмом, спонтанністю, аматорством громадянської сфери і цілісністю, довгостроковістю та стратегічністю управлінських підходів владного сектору. У структурі БСП громадськість навчається системно і якісно впливати на владу та соціально-економічний розвиток, а професійний владний менеджмент збагачується новаторськими підходами до управління, запозиченими у гнучкого та відкритого до новацій громадського сектору.

Особливо перспективним у структурі БСП є співробітництво бізнесу з громадянським суспільством. Воно іманентно не суперечить мотивам бізнесу і до певної міри перебуває у сфері його раціональних очікувань. Адже ступінь економічної свободи та можливості реалізації підприємницької ініціативи великою мірою визначені існуючим у суспільстві рівнем загальних громадянських свобод (у тоталітарних суспільних системах приватне підприємництво взагалі, як правило, відсутнє). У тандемі з громадськими інституціями бізнес має можливість здійснювати більш відчутний вплив на економічні та інші рішення влади. Потенціал БСП щодо соціалізації бізнесу також має значення у цьому контексті.

Як *інструмент запровадження і реалізації соціальних інновацій* БСП позиціонується через участь громадських організацій. Саме громадськість привносить у структуру БСП найбільше динаміки і креативності. Діяльність цих організацій націлена на активний пошук ідей для вирішення соціальних проблем. Вони: 1) залучають або стимулюють публічний і комерційний сектори до реалізації нових інституційно-організаційних ідей в управлінні, реформуванні, функціонуванні соціальної сфери; 2) будучи найбільш комунікаційно близькими до пересічних громадян, ініціюють і успішно реалізують глибинні зміни у структурі цінностей, мотивацій та норм повсякденної поведінки; 3) завдяки мобільності, творчим підходам і близькості до населення здатні забезпечити виявлення і задоволення потреб різних груп громадян, сприяти розвитку конкурентоспроможних соціальних послуг; 4) крім додаткових можливостей захисту прав працівників у стосунках як із працедавцями, так і з державою, залучають до реалізації завдань партнерства додаткові ресурси у вигляді волонтерської праці, специфічних знань і соціальних навичок.

Сучасний етап розвитку БСП в Україні можна охарактеризувати як період «знайомства» з концепцією БСП. Це позначається і на помірному розвитку цього явища в країні. Навіть після

трансформації методів і пріоритетів державного управління протягом 90-х років ХХ ст., формування низки незалежних громадських інститутів, становлення приватно-комерційного сектору, стосунки між секторами тривалий час носили виключно конфронтаційний характер, який то послаблювався, то посилювався. З великими труднощами проходила інституціоналізація громадського сектору, стан розвитку якого нині є напруженішим. Значною мірою саме цією проблемністю визначений і розвиток БСП як інструменту впровадження та реалізації соціальних інновацій в Україні.

Найбільш інформативним показником, який відображає всі важливі аспекти розвитку організацій громадянського суспільства в Україні, можна вважати Індекс сталості розвитку організацій громадянського суспільства [10]. Він готується для низки країн на основі експертного обговорення на різних рівнях Агентством США з міжнародного розвитку у партнерстві з місцевими організаціями в кожній країні. Індекс складається з 7 основних показників, а саме: правове середовище, організаційна спроможність, фінансова стійкість, громадянське представництво, соціальні послуги, інфраструктура, ставлення з боку громадськості. Кожен показник вимірюється за семибальною шкалою, де 1 показує високий, а 7 – низький рівень розвитку. За період з 2000 р. значення Індeksu для України відображає очевидний тренд до покращення – з 4,4 у 2000 р. до 3,4 у 2013 р. Однак за останні декілька років динаміку Індeksu можна охарактеризувати як застійну – на рівні від 3,6 до 3,4. Громадянське представництво і надання соціальних послуг – складові, що стабільно мають хороші значення. Це дає підстави справедливо розраховувати на активну й інноваційну участь громадськості у функціонуванні соціальної сфери. Водночас фінансова стійкість та організаційна спроможність – найбільш слабкі складові Індeksu для вітчизняної громадськості, що проявляється у: 1) гострій нестачі кадрового забезпечення; більшшій організації залучають працівників на неповний день, наймають людей для виконання разових завдань і не можуть запропонувати конкурентоздатні зарплати; 2) недостатній диверсифікації фінансових джерел забезпечення діяльності: надання послуг не формує достатніх надходжень, необхідних для підтримки діяльності; 3) непрофесійному організаційному менеджменті в організаціях, особливо, в тих, що функціонують у малих містах та містечках.

Проблеми діяльності громадського сектору доповнюються проблемами організації і використання БСП як інструменту соціальних інновацій. Серед них особливо простежуються такі: 1) стосунки громадськості та публічної влади все ще зберігають конфронтаційний характер; представники органів влади все частіше згадують громадянське суспільство і позитивно відмічають його діяльність, залучають громадськість до різних зустрічей і заходів, звертаються за консультативною підтримкою; проте у більшості випадків громадськість владою сприймається як опонент; його впливу влада намагається всіляко уникнути, ховаючись за бюрократичні процедури та створюючи штучні перепони для взаємодії; громадськість часто не володіє достатніми інтелектуальними ресурсами для переконання представників публічної влади у перевагах взаємодії; 2) стосунки громадськості та бізнесу все ще не сформувалися в системні контакти з метою вирішення соціальних проблем; бізнес продовжує спорадично фінансувати окремі благодій-

ні ініціативи громадськості, не розраховуючи на масштабний соціальний ефект; громадськість часто не вміє належним чином представити себе як партнера для бізнесу; ділові кола більш схильні використовувати громадськість як посередників для спілкування з державою (регулятором).

У свою чергу, нерозвиненість БСП залишає без вирішення у соціальній сфері такі питання загальносуспільного значення: 1) сумнівна ефективність владних зусиль щодо забезпечення прозорості державної політики та діяльності владних інституцій в соціальній сфері, наслідком чого є постійне зростання бюрократичного апарату і неефективність контролю за раціональним витрачанням бюджетних коштів, інертність державних структур у визначенні та вирішенні найбільш пріоритетних соціальних потреб; 2) невмотивовано висока участь держави у безпосередньому наданні соціальних послуг населенню, наслідком чого є відсутність конкурентного середовища надання соціальних послуг, а також розвиток утриманських настроїв населення; 3) нестратегічні (паліативні) та вузько зорієнтовані підходи до здійснення заходів соціальної відповідальності бізнесу, наслідком чого переважають особистих мотивів та влодбань меценатів і благодійників над соціально-економічною доцільністю й орієнтацією на довгостроковий ефект соціальних проектів.

Незважаючи на наявні проблеми і ризики, БСП як практичний інструмент запровадження і реалізації соціальних інновацій вже сьогодні здатне запропонувати якісно нові партнерські «продукти» для потреб соціального розвитку. Серед них вже проявили свою дієвість такі: 1) громадсько-орієнтована освіта – новаторська модель освіти дітей та дорослих, яка покликана створювати можливість солідаризації членів суспільства і реалізується через партнерські заклади громадсько-активних шкіл; 2) новітні соціальні технології забезпечення прозорості суспільних фінансів, в тому числі, коштів соціального призначення, які реалізуються в межах партнерських інституцій громадських рад, громадських слухань, органів самоорганізації населення; 3) нова для України модель трудової активності – волонтерство, яка реалізується через разові чи систематичні партнерські заходи соціальної політики; 4) новітня модель участі бізнесу в суспільному житті – корпоративне громадянство, що реалізується, зокрема, через такі специфічні партнерські інституції як фонди розвитку громади; 5) соціальне підприємництво – інноваційна модель залучення до економічної активності осіб, частково чи повністю неконкурентоспроможних на традиційному ринку праці, в межах якої зроблено акцент на розвиток навичок самопомоги і самозабезпечення таких осіб. Цими інноваційними «продуктами» значення БСП для соціальної сфери не обмежується. Подальший інтенсивний розвиток БСП в Україні генеруватиме й активізуватиме інші різноманітні форми співробітництва для потреб соціально-економічного розвитку.

Перспективи розвитку і БСП, і ППП в соціально-інноваційному контексті в Україні ми пов'язуємо із взаємною інтеграцією цих видів співробітництва. Така інтеграція не суперечить практиці застосування ні БСП, ні ППП. Більше того, проникнення організаційних принципів БСП у практику ППП, а саме – використання потенціалу інституцій громадянського суспільства: 1) надасть додаткові можливості громадського контролю і громадської експертизи процесу спрощення законодавчо-нормативної бази реалізації ППП,

спрощення бюрократичних процедур в рамках інвестиційних проектів ППП; 2) усуне необхідність створювати спеціальний Державний центр ППП для вирішення проблеми дублювання функцій різних владних органів-регуляторів у сфері ППП, що в умовах жорсткої економії бюджетних коштів недоцільно; функції координації та узгодження роботи різних відомств, а також функції взаємодії регулятора і бізнесу можуть взяти на себе спеціалізовані експертні громадські інституції; 3) допоможе бізнесу і публічній владі ефективніше визначати пріоритети ППП з огляду на соціальні потреби конкретних територій і громад, в яких краще орієнтується громадський сектор; 4) сприятиме налагодженню роботи з вивчення закордонного досвіду ППП у соціо-гуманітарній сфері, з підготовки і розповсюдження посібників і методичних вказівок щодо організації ППП через залучення інтелектуальних ресурсів і каналів комунікації громадського сектору.

У свою чергу, проникнення організаційних принципів ППП у практику БСП: 1) поширить класичні інвестиційно-прогностичні підходи до проектування, які застосовуються в ППП, на розробку і впровадження соціальних проектів, що реалізуються партнерами у БСП; це матиме наслідком підвищення економічної і соціальної ефективності останніх; 2) створить передумови для покращення кадрового забезпечення й пришвидшення організаційного розвитку громадського сектору з огляду на його постійну і тіснішу співпрацю з корпоративним сектором.

Функціонування інтегрованих ППП-БСП форм співробітництва як соціальної інновації і як практичного інструменту запровадження і реалізації соціальних інновацій визначене такими напрямками діяльності: 1) нормотворчим; 2) економічним; 3) соціальним. Нормотворчий напрям має на меті сумісне напрацювання партнерами програмних, регулюючих документів для різних рівнів суспільної організації, для різних видів діяльності в соціо-гуманітарній сфері, у т.ч. залучення партнерів публічною владою до законотворчості. Нормотворчість природно можна поділити на два етапи: 1) прозорі підготовка і напрацювання норм; 2) доступний контроль за їх виконанням.

Економічний напрям партнерської взаємодії передбачає: 1) раціоналізацію та підвищення ефективності конструювання і прогнозування розвитку соціальної сфери; 2) формування повноцінного полісуб'єктного ринку соціальних послуг; 3) реалізацію наявного інноваційного потенціалу класичного ППП в соціо-гуманітарній сфері (відновлення, спорудження інфраструктурних об'єктів тощо).

Соціальний напрям партнерської взаємодії передбачає: 1) реалізацію наявного інноваційного потенціалу класичного БСП (мобілізація та синергія ресурсів для вирішення соціальних проблем;

солідаризація суспільства; поширення ідеології самопомогі, самоорганізації, громадянської активності, соціальної й екологічної відповідальності; 2) перетворення благодійності і волонтерства в надійні ресурси соціального розвитку; 3) впровадження проектів класичного ППП в тісному зв'язку з соціальними очікуваннями і настроями.

Для забезпечення перспектив ППП-БСП в Україні необхідно: 1) гарантувати безперешкодну діяльність основного генератора соціальних інновацій у структурі БСП, а саме – громадських організацій; для цього – гармонізувати законодавство щодо регулювання роботи громадських об'єднань та практику його імплементації; 2) активізувати усі форми комунікації у стосунках між публічною владою та громадськістю, покращення координації спільних зусиль; для цього – посилити роботу щодо залучення громадськості до процесу прийняття владних рішень та реалізації соціальної політики; 3) активізувати усі форми комунікації у стосунках між бізнесом та громадськістю; для цього – інформувати бізнес про переваги реалізації його програм соціальної відповідальності спільно із громадськими організаціями; заохочувати бізнес та окремих фізичних осіб до волонтерської роботи; 4) здійснити інвентаризацію існуючих форм та інституцій ППП і БСП, визначитися з пріоритетами; 5) цілеспрямовано розвивати регіональні та місцеві форми ППП і БСП; для цього – в рамках ініціатив стосовно децентралізації влади використовувати досвід та напрацювання громадськості і місцевого бізнесу щодо управління і фінансування соціального розвитку громад.

Висновок. Публічно-приватне партнерство в різноманітності його форм і конфігурацій має визначений зміст і значення в соціально інноваційному контексті. Класична форма партнерства як взаємодія публічної влади та приватного бізнесу є соціальною інновацією по суті. Нові конфігурації партнерства, зокрема багатостороннє соціальне партнерство як взаємодія публічної влади, приватного бізнесу та громадянського суспільства, крім інноваційної сутності, визначальне також у якості інструменту створення та реалізації соціальних інновацій (інновація, що продукує інновації). Практика засвідчує значимість і першої, і другої конфігурації для розвитку соціальної сфери в Україні. Вирішення проблем подальшого функціонування обох цих видів партнерств потребує їх взаємної інтеграції в ідеологічному, організаційному, ресурсному, регулятивному аспектах та зосередження спільної діяльності партнерів на нормотворчому, економічному та соціальному напрямках. Подальші дослідження слід зосередити довкола проблеми активізації публічно-приватного партнерства на місцевому рівні в рамках стратегічного завдання децентралізації публічного менеджменту, в т.ч. управління соціальною сферою.

Список літератури:

1. Набатова О. О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти / О. О. Набатова // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2011. – № 6. – С. 58-66.
2. Прес-служба Міністерства економічного розвитку і торгівлі: у I півріччі розпочато реалізацію 160 проектів у рамках державно-приватного партнерства / Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246571121.
3. Програма розвитку державно-приватного партнерства / Агентство США з міжнародного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ppp-ukraine.org>.
4. Національні проекти / Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/page/natsionalni-proekti>.
5. Підсумки Дня державно-приватного партнерства VIII Українського муніципального форуму / Асоціація міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.auc.org.ua/news/pidsumki-dnya-derzhavno-privatnogo-partnerstva>.

6. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/816>.
7. Hemmati M. Multi-stakeholder processes for governance and sustainability: beyond deadlock and conflict / M. Hemmati. – London : Earthscan Publications, 2002. – 312 pp.
8. Михеев А.Н. Многосторонние партнерства: определение, принципы, типология, процесс осуществления / А.Н. Михеев // Информационное общество. – 2005. – Вып. 3. – С. 18-25.
9. Biermann F. Multi-stakeholder Partnerships for Sustainable Development: Does the Promise Hold? / [F. Biermann, M. Chan, A. Mert, P. Pattberg] / Partnerships, Governance and Sustainable Development. Reflections on Theory and Practice. – Cheltenham: Edward Elgar, 2007. – P. 239-260.
10. Індекс сталості розвитку громадянського суспільства (CSOSI) / Агентство США з міжнародного розвитку; Творчий центр ТЦК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ccc-tck.org.ua/storage/books/2013_ukraine_ukr.pdf.

Звонарь В. П.

Институт демографии и социальных исследований имени М. В. Птухи
Национальной академии наук Украины

**ПУБЛИЧНО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАИНЕ
В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИННОВАЦИОННОСТИ РАЗВИТИЯ**

Резюме

Исследованы сущность, значение, состояние и потенциал публично-частного партнерства как феномена экономики социальных инноваций. Выявлены особенности и перспективы развития этого партнерства как социальной инновации и как инструмента имплементации других социальных инноваций в Украине. Предложен комплекс мер по усилению его действенности в этом контексте.

Ключевые слова: партнерство, инновации, власть, бизнес, общественность.

Zvonar V. P.

Institute for Demography and Social Studies of M. V. Ptukha
National Academy of Sciences of Ukraine

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN UKRAINE: SOCIAL INNOVATION CONTEXT

Summary

The paper explored the meaning, the current state and the potential of public-private partnerships as a phenomenon of social innovation economy. The partnership is perceived both as a social innovation and as a tool for the implementation of other social innovations. The paper revealed the features and the prospects of the partnership development in social innovation context in Ukraine and proposed a set of measures to enhance its effectiveness.

Key words: partnership, social innovation, government, business, civil society.

УДК 331.108.3+658.3

Калінін А. М.

Кіровоградський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЗМІСТОВНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ
НА РИНКУ ПРАЦІ**

У статті досліджено та з'ясовано сутність поняття «професійний відбір персоналу». Виділено організаційно-змістовні аспекти професійного відбору персоналу на ринку праці. Наведено основні принципи професійного відбору персоналу та охарактеризовано його етапи. Розглянуто і вдосконалено технологію відбору персоналу – «Минуле-Сучасне-Майбутнє» претендента.

Ключові слова: професійний відбір, персонал, претендент.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування будь-якого підприємства значною мірою залежить від його персоналу, який є вирішальним чинником у конкурентній боротьбі. Саме тому в сучасних умовах розвитку та загострення конкуренції в галузі трудових ресурсів, капіталу та науково-технічних нововведень особливої актуальності набуває проблема залучення на підприємство необхідної кількості працівників із певними якісними характеристиками. Таким чином, від коректно проведеного професійного від-

бору персоналу буде залежати конкурентоспроможність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з професійним відбором персоналу завжди знаходилися у центрі уваги вчених. Вагомий внесок у вирішення проблем професійного відбору персоналу зроблено у працях таких науковців, як: Н. Берн, І. Дуракова, О. Єськов, А. Ігнат'єва, С. Іванова, А. Кібанов, К. Кінан, Н. Козачук, О. Крушельницька, Д. Купер, Р. Марра, М. Мак-